

Verrassing op een boerenlaan

Jan Smit

De verrassing

't Is 10 juni 2006, mooi weer op de zaterdag van de zomervergadering van de NEV in Baarschot (NB). Het landschap is fraai, maar er vliegen weinig aculeaten. We zijn met een groepje aculeatenliefhebbers aan het trekken van de ene vangplek naar de andere. Sommige plekken leveren weinig op, andere iets meer. Echt rijk vangen is het niet. Toch kan ook dan een dag erg leuk worden, al blijkt dat pas achteraf.

We zijn een heel eind een boerenlaan opgelopen, tussen voor aculeaten oninteressante stroken bos door. We komen op een meer open stuk. In een droge sloot staat een braamstruik. Op een bloem ervan zit een *Nomada*, zo te zien *N. ruficornis*. Voor de lijst van het verslag toch maar even van de braam afmeppen om dit exemplaar met zekerheid te kunnen determineren.

Een poos later en een eind verderop, lopen we opnieuw op een boerenlaan, wederom een droge sloot met een braamstruik en ook daarbij vliegt een *Nomada*. Een mep, helaas, het net zit vast in de braamstruik. Tot verbazing van anderen geef ik een flinke ruk (het net houdt het gelukkig) en ook dit beest is binnen.

's Avonds in ons onderkomen "Den Elschot" het materiaal prepareren. De kaken van de beide *Nomada*'s zijn tweetandig. Inderdaad *N. ruficornis*? Even naar het gootje kijken op sterniet vijf. Hé, dat is niet te zien! Een leuke soort wellicht? Nog eens beter kijken, nee hoor, echt geen gootje. Dan kan het wel eens *Nomada opaca* zijn. Met de tabel (Smit 2004) determineren ..... en inderdaad twee vrouwtjes van *Nomada opaca*, voor mij is op slag het hele weekend goed.

Paspoort *Nomada opaca*

Nederlandse naam: boswespbij.

Grootte: 7 – 10 mm.

Habitus: zwart, met veel rood gekleurde delen, tergiet 2 (3) met gele zijvlekken, tergiet 4, 5, (6) met een gele middenstreep. Poten roodbruin (vrouwtje) of geelrood (mannetje). Lijkt veel op *Nomada ruficornis*, is over het geheel genomen iets donkerder en kleiner.

Vliegtijd: half mei tot eind juni.

Verspreiding: Zuid- en Centraal-Europa. In Nederland bekend van het midden en zuidoosten, met als enige uitzondering een vangst in Emmen (Dr).

Gastheer: de enige gastheer voor deze broedparasiet is *Andrena fulvida* (Kocourek 1966, Stoeckhert 1933), de relatie is niet met zekerheid vastgesteld, de soort is nog niet uit nesten opgekweekt of uitgegraven.

Status: zeer zeldzaam, bedreigd (Peeters & Reemer 2003).

Biologie

De bijen van het genus *Nomada* zijn broedparasieten (in veel artikelen ook cleptoparasieten of kleptoparasieten genoemd). Dat wil zeggen, dat het vrouwtje niet zelf een nest maakt, maar haar eieren in het nest van andere bijen legt. In het geval van *Nomada opaca* in die van de zandbij *Andrena fulvida*. Deze zandbij is een bos(rand) soort. Op één van de beide locaties waar ik *Nomada opaca* ving, heb ik ook een vrouwtje van deze zandbij gevangen.

Bloembezoek is bij *Nomada*'s niet specifiek, ze maken voor hun nectarvoorziening gebruik van het aanwezige bloemenaanbod. Van *Nomada opaca* was tot dusver slechts één bloembezoek genoteerd, op zevenblad (bron databestand EIS-Nederland). De beide exemplaren van 10 juni werden op braam gevangen.

Voorkomen

Het bestand van EIS-Nederland telde tot aan deze vangsten 15 records van *Nomada opaca*, 11 vrouwtjes, 6 mannetjes en van 1 exemplaar is het geslacht onbekend. Hiervan zijn 8 records van voor 1945, 1 uit 1964 en 6 van na 1980. Deze laatste, recente vangsten zijn uit de omgeving van Weert (NB en Li), 'De Brand' bij Udenhout (NB) en Berg en Dal (Ge).

De beide exemplaren waarover dit stukje gaat, werden gevangen in het dal van de Grote Beerze (NB), één bij Netersel (Ac.143,4-381,5) en één bij Westelbeers (Ac.142,6-382,8). Deze vindplaatsen liggen ongeveer anderhalve kilometer uit elkaar.

Deze zeer zeldzame wespbij komt in ons land dus nog wel voor, hoewel het aantal recente vangplekken erg beperkt is (8).

De bestandssituatie in de Duitse bondslanden Niedersachsen en Schleswig-Holstein is veel slechter, hier heeft de soort op de rode lijsten de status 0. Dat betekent dat deze wespbij uit die landen verdwenen is.

Conclusies

Nomada opaca is waarschijnlijk op meer plekken in deze regio te verwachten, maar boerenlanden vormen niet het terreintype dat het meest onderzocht wordt door hymenopterologen.

Het blijkt dat er iedere keer weer leuke verrassingen kunnen optreden bij het onderzoek naar bijen en wespen, zelfs op terreinen die op het eerste oog weinig beloven. Dit is ook enkele keren gebleken bij de inventarisatie van de zogenaamde witte hokken, die over het algemeen bestaan uit weinig (aculeaten-) aantrekkelijke gebieden.

Literatuur

- Kocourek, M., 1966. Prodrum der Hymenopteren der Tschechoslowakei. Pars 9: Apoidea, 1. - Acta Faunistica Entomologica Musei Nationalis Pragae, 12, 122 p.
- Peeters, T.M.J. & M. Reemer, 2003. Bedreigde en verdwenen bijen in Nederland (Apidae s.l.). Basisrapport met voorstel voor de Rode Lijst. - European Invertebrate Survey - Nederland, Leiden, 96 p.
- Smit, J., 2004. De wespbijen (*Nomada*) van Nederland (Hymenoptera: Apidae) - Nederlandse Faunistische Mededelingen 20: 33-125.
- Stoekhert, F.K., 1933. Die Bienen Frankens (Hym. Apid.). Eine ökologisch-tiergeographische Untersuchung. - Deutschen Entomologischen Zeitschrift, 1932 (Beiheft), 294 p.